

Salomonova presuda – jezična analiza i interpretacija (1 Kr 3, 16-28)

Agnes Eva DaDon*
dadonagi@gmail.com

Kotel DaDon**
kdadon@gmail.com

UDK: 222.5.015:81'42
22 Salomon, kralj

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
Primljeno: 19. rujna 2016.
Prihvaćeno: 6. veljače 2017.

U ovom članku autori analiziraju slavnu presudu kralja Salomona. Riječ je o lingvističkoj analizi koja se usredotočuje na hebrejski jezik i gramatiku. Autori započinju općim uvodom o slavnoj mudrosti kralja Salomona te nastavljaju kratkim sažetkom pripovijedanja o suđenju i opisom njezine strukture. Posebna se pažnja posvećuje pojedinim izrazima (riječima) i njihovim skrivenim značenjima. Autori uspoređuju hebrejsku verziju teksta s dva najčešće korištena prijevoda na hrvatskom jeziku, onim urednikâ Jure Kaštelana i Bonaventure Dude (Kršćanska sadašnjost) te osuvremenjenim prijevodom Ivana Evandelisti Šarića, i u njima pronalaze vrlo značajne razlike u riječima koje su korištene, ali i ispuštene, u tim prijevodima na hrvatski jezik. Članak također nastoji kritički promišljati je li kralj Salomon uistinu postupio mudro svojom psihološkom presudom. Značajan dio rada jest i hipoteza da je kralj Salomon znao koja je od dviju žena prava majka prije negoli je donio presudu i da to nije saznao tek poslije. Kako bi potvrdili ovu hipotezu, autori navode razne lingvističke dokaze. Svoje istraživanje započinju pitanjem zašto nam sâma Biblija ne daje pravu pozadinu priče te na to pitanje nastoje dati odgovor u tekstu članka. Autori se u radu služe mnogim izvorima iz rabinske književnosti – od talmudskih vremena, preko srednjovjekovlja pa sve do modernog doba. Većinu ovih tekstova, izvorno napisanih hebrejskim i aramejskim, autori su sada prvi put preveli na hrvatski jezik.

Ključne riječi: kralj Salomon, presuda, tužitelj, žena, dijete, prijevod, stil.

* Agnes E. DaDon, lektorica hebrejskog jezika, Katedra za judaistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb.

** Doc. dr. sc. Kotel DaDon, predstojnik Katedre za judaistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; glavni rabin Židovske vjerske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj; Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb.

Uvod

Pripovijedanje o Salomonovoj presudi, u obliku u kojem se pojavljuje u Prvoj knjizi o kraljevima (1 Kr 3, 16-28; KS),¹ iznad svega oslikava mudrost kralja Salomona. Neke kraljeve pamtimo kao vladare velikih geografskih područja, za neke je poznato da su bili izuzetno bogati, a treći su pak bili veliki vojskovođe. Iako je Salomonovo kraljevstvo bilo teritorijem najveće u židovskoj povijesti, njegova se vladavina ipak pamti po njegovoj mudrosti. Jedan od slučajeva kada je ta mudrost došla do izražaja bilo je i tijekom suđenja o kojem će uskoro biti riječi. Odmah nakon Salomonove presude slijedi ovaj redak: »Kralj Salomon bio je kralj nad svim Izraelom« (1 Kr 4, 1; KS).

Ovaj nas redak uči da su Salomonova vlast i njegove prosudbe bile prihvaćene u svim klasama i dijelovima židovskog društva, da su svi žitelji prihvaćali Salomona kao svoga kralja i da su njegove sudske odluke pridonijele stabilizaciji kraljevstva. To je bilo od izuzetne važnosti upravo zbog Salomonove mladosti jer je, kao što tvrdi Raši,² Salomonu bilo tek 12 godina kada je došao na vlast i počeo vladati kao kralj, a Bog mu je obećao mudrost. U ovom će se članku analizirati pripovijedanje o Salomonovoj presudi.

1. Salomonova mudrost

Iako Salomona smatramo najmudrijim od svih ljudi, pripovijedanje o njegovoj presudi na prvi pogled otvara prostor za kritičko razmišljanje o dosegu njegove mudrosti. Pri tome, svakako prvo moramo pokazati da Salomonova mudrost nikada, niti za njegova života, a ni poslije, nije dovedena u pitanje.

Prema Bibliji, Salomon je bio najmudriji:

»Bog dade Salomonu vrlo veliku mudrost i uvidavnost, isto tako blago duha jednako pijesku na obali morskoj. Mudrost Salomonova bila je veća od mudrosti svih sinova Istoka i od sve mudrosti Egipta. Bio je mudriji od svih ljudi, od Etana, Ezrahijca, od Hemana, Kalkola i Darde, sinova Maholovih. Kod svih naroda unaokolo bio je glasovit« (1 Kr 5, 9-11; KS).

Salomon je nagrađen mudročću radi svoje skromnosti, o čemu Biblija svjedoči u opisu sna kod Gibeona:

¹ Prijevod Biblije – ako nije navedeno drukčije – izdanje: Sveto pismo Staroga i Novog zavjeta, gl. ur. Jure Kaštelan i Bonaventura Duda, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2008 (KS). U slučajevima kada se originalni prijevod KS-a koristi Tetragramom, autori se služe prijevodom Ivana Šarića u kojem je Tetragram zamijenjen riječima Vječni ili Gospod, jer u židovstvu nije dopušteno koristiti se Božjim imenom JHVH, koje ima prijevod KS-a.

² Vidi: Šelomo JICHAKI, rabi, skraćeno: Raši (1040.-1105.), najveći komentator Tanaha, Mišne i Talmuda; u Mikra'ot Gedolot, Jeruzalem, 1959; Beč, 1859, o 1 Kr 3, 7.

»Bog mu reče: 'Iđi, što da ti dadnem!' Salomon odgovori: 'Daj sluzi svojem srce razumno, da može vladati narodom tvojim i da zna razlikovati između dobra i zla, jer tko bi mogao vladati ovim tvojim narodom mnogobrojnim?', a Bog mu na to reče: 'Jer si to zaiskao i nijesi za se molio duga života, niti blaga, niti smrti neprijatelja svojih, nego si sebi zaprosio mudrost u pravom djelovanju, to ću ja udovoljiti tvojoj molbi. Evo, dat ću ti srce mudro i razumno, tako da tebi jednaka nije bilo prije tebe, niti će biti tebi jednaka poslije tebe. Ali dat ću ti i to, što nijesi iskao, i bogatstvo i slavu, tako da tebi jednaka ne bude među kraljevima, dok si živ.'« (1 Kr 3,5-13; IŠ³).

Kao primjer Salomonove mudrosti, odmah poslije ovoga događaja, Biblija donosi pripovijest o dvjema ženama koje su došle na dvor kralja Salomona (usp. 1 Kr 3, 16-28; KS), koju ćemo poslije razmotriti.

U ovom je suđenju Salomon postigao savršenu pravdu, bez ikakvih dodatnih dokaza obveznih u pravnom postupku (usp. Pnz 13, 16; KS) i presudio samo pomoću briljantnoga psihološkog uvida. Njegova presuda iznenadila je narod, a pripovijedanje završava riječima:

»Sav je Izrael čuo presudu koju je izrekao kralj i poštovali su kralja, jer su vidjeli da je u njemu božanska mudrost u izricanju pravde« (1 Kr 3, 28; KS).

Zahvaljujući mudrosti, njegovo je ime postalo slavno među svim narodima, blizu i daleko, kako je pisano:

»Dolazili su od sviju naroda da čuju mudrost Salomonovu, od svih zemaljskih kraljeva koji su čuli glas o njegovoj mudrosti« (1 Kr 5, 14; KS).

Biblija opisuje snažan dojam koji je Salomonova mudrost ostavila na druge. Prvi primjer je Hiram, kralj Tira, a drugi kraljica od Sabe koja je došla izdaleka kada je čula o njegovoj slavi. U vezi Hirama Biblija kaže:

»Kad Hiram primi vijest Salomonovu, obradova se veoma i povika: 'Neka je blagoslovljen danas Gospod, koji daje Davidu mudra sina kao vladara nad ovim velikim narodom!'« (1 Kr 5, 21; IŠ).

O kraljici od Sabe Biblija piše da je, nakon što je vidjela i spoznala njegovu veliku mudrost, rekla:

»Tada reče kralju: 'Istina je bila što sam u svojoj zemlji čula o tebi i o tvojoj mudrosti. Ali nisam htjela vjerovati što se pripovijeda dokle god nisam došla i vidjela na svoje oči; i doista, ni pola mi nije bilo rečeno: ti nadvisuješ u mudrosti i blagostanju slavu o kojoj sam čula.'« (1 Kr 10, 6-7; KS).

³ Izdanje: *Biblija. Sveto pismo Staroga i Novog zavjeta*, prev. Ivan Ev. Šarić, 3. popravljeno izdanje, Split, Verbum, 2008 (IŠ).

Salomonov karakter i ono što se o Salomonu pisalo silno su utjecali i na Ben Siraha, koji ga je ovako slavio:⁴

»¹²Mudar ga je sin naslijedio,
koji se, zbog njega, nadaleko proširio.

¹³Salomon kraljevaše u vrijeme mirno,
i Bog mu dade mir odasvuda,
da je uzmogao sazdati dom imenu njegovu
i podići vječno svetište.

¹⁴Kako li si mudar bio za svoje mladosti
i prepun spoznaje poput rijeke!

¹⁵Prekrio si zemlju umom svojim
i ispunio je tajanstvenim izrekama.

¹⁶Ime ti se pročulo do dalekih otoka
i stekao si ljubav svojim mirom.

¹⁷Začudio si svijet pjesmama svojim,
pričama, poslovicama i odgovorima.

¹⁸U ime Gospodina Boga,
koji se Bogom Izraela zove,
nakupio si zlata kao kositra
i namnožio srebra kao olova« (Sir 47, 12-18; KS).

Prema Midrašu,⁵ Salomon je poznao jezik životinja,⁶ ptica⁷ te čak i jezik demona.⁸ I Josip Flavije ponosno hvali Salomonovu mudrost.⁹ Salomon je opisan kao znamenit mudrac koji sjedi među najmudrijima u ješivi¹⁰ i donosi važne odluke i pravila vezana uz obržavanje Tore. Kao što je rečeno u Talmudu:

»Raba Juda rekao je u Samuelovo ime: Kada je Salomon uveo 'eruvim'¹¹ i pranje ruku, začula se nebeska jeka i objavila: 'Sine moj, kad ti je mudro srce i ja se od

⁴ Vidi još u Sir 24, 37-38.

⁵ Midraš – tumačenje; komentari Tore; dvije su vrste midraša: *agadički* (pripovjedački) i *halahički* (propisujući); prikupljeni u zbirkama. Vidi još o *Midrašu* u Kotel DaDON, *Židovstvo. Život, teologija i filozofija*, Zagreb, Profil, 2009, 503-505.

⁶ Šir Haširim Raba, Jeruzalem (reprint izdanja iz Vilnusa, 1878.), 1,9.

⁷ Kohelet Raba, Jeruzalem (reprint izdanja iz Vilnusa, 1878.), 2, 27.

⁸ Vidi: Midraš Jalkut Šimoni, Jeruzalem, 1960. (reprint varšavskog izdanja iz 1878.), 60,182; Babilonski Talmud (dalje: BT), Gitin 68a, izdanje iz Vilnusa – Machon Tevel izdanje, Bnei Brak, 1961 (dalje: Vilne); BT Sanhedrin 20b. Steinsaltzovo izdanje, Jeruzalem, 1999 (dalje: Steinsaltz).

⁹ Josip Flavije, *Kadmonijot ha-Jehudim*, 2. sv., knj. 8, 2. poglavlje 44-49, prijevod A. Shor, izd. Reuven Mas, Jeruzalem, 1950.

¹⁰ *Ješiva* – ustanova za proučavanje Tore, odnosno za vjersko obrazovanje učenika nakon završenog osnovnog školovanja; niža ješiva (ješiva ketana) je srednja škola, viša ješiva (ješiva gevoha) za više uzraste. Tijekom povijesti ješive su djelovale u svim područjima gdje je bilo židovskog stanovništva, jer proučavanje Tore nije izborno, već je osnovna obveza iz Tore; do danas se u j. školuju rabini i dajani (vjerski suci), vidi DaDon, *Židovstvo...*, 742.

¹¹ *Eruv* – rabinska uredba koja omogućuje pravno izjednačavanje privatnih i javnih prostora putem okruživanja konopcem vezanim za nosače, čime se sve tako okruženo pretvara u jedan prostor (u skladu s detaljnim vjerskim odredbama o zabrani nošenja predmeta tijekom šabata i blagdanskim dana), v. DaDon, *Židovstvo...*, 269.

srca veselim' (Izr 23, 15; KS) te 'Budi mudar, sine moj, i obraduj mi srce da mogu odgovoriti onome koji me grdi!'« (Izr 27, 11; KS).¹²

O snazi Salomonovih izreka i njihovu doprinosu Midraš ovako govori:

»R. Hanina je rekao: one [izreke] su kao dubok zdenac prepun vode. I vode tog zdenca su hladne i slatke i dobre. Ali, nitko iz njega nije mogao piti. Dođe neki čovjek, veže uzicu uz uzicu, uže uz uže, povuče vodu iz zdenca i popi je. Nakon toga, svi počese vući vodu i piti [iz zdenca]. Isto tako [prelazeći] od riječi do riječi i od metafore do metafore, Salomon je uspio shvatiti tajne Tore. Kako je pisano: 'Mudre izreke Salomona, sina Davidova, kralja izraelskog: da se spozna mudrost i pouka (Izr 1, 1-2; KS). [To znači]: Uz pomoć njegovih izreka, Salomon je shvatio riječi Tore. Naši rabini kažu: 'Ne shvaćaj izreke olako. Jer, preko izreka moguće je shvatiti riječi Tore. Nalik je to kralju koji je u svojoj kući izgubio nešto zlata ili dragi kamen. Neće li ih pronaći koristeći fitilj koji vrijedi tek lipu? Jednako tako, ne shvaćaj olako izreke jer, služeći se metaforama, čovjek može shvatiti Toru. Znaj da je tome tako jer je Salomon shvatio detalje Tore upravo pomoću metafora.'«¹³

2. Salomonova presuda

Treće poglavlje u Prvoj knjizi o Kraljevima prikazuje najslavnije suđenje u Bibliji i, možda, cijeloj pravnoj povijesti. Ovaj stari pravni presedan postaje zakonodavna ikona, model pravne, ljudske i psihološke mudrosti, klasičan model suđenja temeljen na profinjenosti koji je doveo do nedvosmislenog otkrivanja istine.

Pred nama se nalazi kratka pripovijest od otprilike 250 riječi koja završava briljantnim potezom kralja Salomona kojim je osigurao pravdu. To je san svakog suca: ne samo izvršavati pravdu nego napraviti potez koji će natjerati stranku koja bi trebala izgubiti da učini ili kaže nešto što će pred svima razotkriti njezinu sramotu.

2.1 Tekst

¹⁶Tada dodoše dvije bludnice kralju i stadoše preda nj.

¹⁷I reče jedna žena: »Dopusti, gospodaru moj! Ja i ova žena u istoj kući živimo i ja sam rodila kraj nje u kući.

¹⁸A trećega dana poslije moga porođaja rodi i ova žena. Bile smo zajedno i nikoga stranog s nama; samo nas dvije u kući.

¹⁹Jedne noći umrije sin ove žene jer bijaše legla na njega.

²⁰I ustade ona usred noći, uze moga sina o boku mojem, dok je tvoja sluškinja spavala, i stavi ga sebi u naručje, a svoga mrtvog sina stavi kraj mene.

¹²BT Šabat (Steinsaltz) 14b., s aram. prev. K. D.

¹³Šir Haširim Raba, Jeruzalem (reprint izdanja iz Vilnusa, 1878.), 1,1; s heb. prev. A. D. i K. D.

- ²¹A kad ujutro ustadoh da podojim svoga sina, gle: on mrtav! I kad sam pažljivije pogledala, razabrah: nije to moj sin koga sam ja rodila!«
- ²²Tada reče druga žena: »Ne, nije tako. Moj je sin onaj živi, a tvoj je onaj koji je mrtav!« A prva joj odvrati: »Nije istina! Tvoj je sin onaj koji je mrtav, a moj je onaj koji živi!« I tako se prepirahu pred kraljem.
- ²³A kralj onda progovori: »Ova kaže: 'Ovaj živi moj je sin, a onaj mrtvi tvoj'; druga pak kaže: "Nije, nego je tvoj sin mrtav, a moj je onaj živi."«
- ²⁴»Donesite mi mač!« naredi kralj. I donesoše mač pred kralja,
- ²⁵a on reče: »Rasijecite živo dijete nadvoje i dajte polovinu jednoj, a polovinu drugoj.«
- ²⁶Tada ženu, majku živog djeteta, zabolje srce za sinom i povika ona kralju: »Ah, gospodaru! Neka se njoj dade dijete, samo ga nemojte ubijati!« A ona druga govoraše: »Neka ne bude ni meni ni tebi: rasijecite ga!«
- ²⁷Onda progovori kralj i reče: »Dajte dijete prvoj, nipošto ga ne ubijajte! Ona mu je majka.«
- ²⁸Sav je Izrael čuo presudu koju je izrekao kralj i poštovali su kralja, jer su vidjeli da je u njemu božanska mudrost u izricanju pravde (1 Kr 3, 16-28 KS).

2.2 Struktura pripovijedanja

Salomonova presuda obuhvaća četrnaest redaka i prema zapletu je podijeljena na dva dijela: Prvi dio: redci 16-23 – iznošenje argumenata; drugi dio: redci 24-28 – presuda.

Pripovijedanje se uglavnom gradi oko izravnog razgovora različitih likova i kratkoga opisa zapleta. Čini nam se da je to učinjeno namjerno. Nakana je Biblije bila stvoriti neku vrstu zagonetke i navesti čitatelja da je pokuša riješiti i odgovoriti na pitanje tko je prava majka. Razuman je zaključak da je Biblija željela poslati poruku da je samo mudrost kralja Salomona mogla ispravno presuditi u tako teškom slučaju.

Druga svrha pripovijedanja, koja opisuje događaje iz vremena rane vladavine kralja Salomona, jest »obrazovna« – odvratiti narod od izmišljenih i lažnih suđenja jer bi na taj način netko kralja mogao dovesti u zabludu. Kao što je i rečeno na kraju suđenja: »Sav je Izrael čuo presudu koju je izrekao kralj i *poštovali* su kralja, jer su vidjeli da je u njemu božanska mudrost u izricanju pravde« (1 Kr 3, 28 KS).

Naglasak je ovdje na riječi "יִירָאוּ" koja na hebrejskom znači *bojati se, ulijevati strahopoštovanje*. No, oba hrvatska prijevoda¹⁴ ovaj termin prenose kao *poštovanje*. Stranke u procesu bojale su se da će sudac otkriti istinu i razotkriti ih. Osjećaj straha koji sud nameće strankama u parnici od velike je važnosti. Ovu ideju podržavaju i neki komentatori, na primjer Daat Sofrim:

»Jedna je od najtežih zadaća u životu riješiti tajnu zločina počinjenog bez svjedoka. Kako je rečeno u Tori: 'Tajne su stvari u Gospoda, Boga našega' (Pnz 29,

¹⁴ IŠ – preveo: I *poštovanje* se imalo pred kraljem, a KS prevodi ovaj redak *poštovali* su kralja.

28; KS)... Sad je postalo jasno da nitko ne smije skrivati nikakve podatke pred kraljem Salomonom te su ga se bojali čak i oni koji su griješili potajno jer su strahovali da će on pronaći način da otkrije počinjeno zlo.«¹⁵

Nešto slično piše i rabin Kimhi:

»Kako se boje njega [kralja Salomona], tako se boje učiniti nešto loše, čak i potajno, jer su vidjeli da će kralj svojom mudrošću znati donijeti istinitu presudu, baš kao i u ovom suđenju.«¹⁶

I Abaranelova interpretacija ide u istom smjeru:

»Salomon je imao mudrost Božju zahvaljujući kojoj je mogao propitkivati srca i ispitivati bubreg. Stoga su ga se bojali, misleći da nitko ne može ništa ni pomisliti i to sakriti pred kraljem.«¹⁷

Osim toga, Abaranel vjeruje da je majka koja je ugušila dijete bila psihološki motivirana sramom zbog tog svog čina te da se možda bojala suđenja za ubojstvo ili ubojstvo iz nehaja te da je zato lažno svjedočila. Drugi su mišljenja da je ljubomora bila glavni motiv.¹⁸

3. Analiza pravnog aspekta pripovijedanja

Pravni slučaj s kojim se suočio Salomon bio je izuzetno težak: stranke se apsolutno ne slažu glede temeljnih činjenica nego svaka stranka ima svoju verziju događaja. Kao jedino svjedočenje, Salomon je saslušao izjave stranaka koje su se međusobno optuživale. Drugih svjedoka nije bilo, nije bilo posrednih dokaza, nikakve vanjske pomoći ili podrške. S obzirom na činjenicu da se radilo o dojenčetu, nije bilo moguće utvrditi identitet majke čak ni s pomoću tjelesne sličnosti.

3.1. Verzija tužiteljice

Verzija tužiteljice temelji se na dvije hipoteze: *prvo* – prijateljičin sin je umro jer je majka legla na njega i ugušila ga; *drugo* – prijateljica je svoje mrtvo dijete zamijenila živim djetetom druge žene dok je ova spavala.

¹⁵ Komentar *Daat Sofrim*, Rabbi Chaim Dov Rabinowitz, izd. Machon Daat Sofrim, Jeruzalem, 1962, o 1 Kr 3, 28; s heb. prev. A. D. i K. D.

¹⁶ Kimhi, rabi David, Radakov komentar, Mikra'ot Gedolot, Jeruzalem, 1959; Beč, 1859, o 1 Kr 3, 28; s heb. prev. A. D. i K. D.

¹⁷ Don Isaac Abaranel – komentar (1437.-1509.), Varšava, 1862, o 1 Kr 3, 28; s heb. prev. A. D. i K. D.

¹⁸ Rabin Yigal Ariel, u svojoj knjizi *Mikdaš Meleh – Studies in the Book of Kings*, Haspin, 1994, 50-51; Komentar Mecudat David, Jeruzalem, 1961, 1 Kr 3, 28.

Nije postojao niti jedan svjedok u korist tužiteljice, bilo istinit ili lažan, jer bi ona tada mogla reći: »Zadrijemala sam i vidjela kako mi se približava neki lik, naginje nad mene i čini nešto što nisam mogla shvatiti jer sam bila umorna od poroda.« Također, tužiteljica nije rekla niti da je vidjela prijateljicu kako leži na djetetu. Umjesto toga, tužiteljica priznaje »dok je tvoja sluškinja spavala«.

Izraz »dok je tvoja sluškinja spavala« ukazuju na dobru vjeru jer je mogla lagati i reći kako je vidjela da njezina prijateljica zamjenjuje djecu. S druge strane, možemo špekulirati, kao što je špekulirao i Talmud,¹⁹ da je tužiteljica bila vrlo lukava i pretvarala se da je osoba s integritetom.

Govor prve žene podijeljen je u dva dijela. Nakon njezina obraćanja kralju u kojem koristi terminologiju zakletve “בִּי אֲדוּנִי”,²⁰ žena opisuje pozadinu događaja (17-18), dok u drugom dijelu opisuje sam čin (19-21). U pozadini pripovijedanja ističe se činjenica da se incident dogodio u kući u kojoj, osim njih dviju, nitko drugi nije bio nazočan. Kuća služi kao fizički okvir u tekstu njezina govora koji čini pozadinu pripovijedanja. Može se tvrditi da činjenica zajedničkog življenja u kući, iz tužiteljicine perspektive pokazuje veliko prijateljstvo te time izdaju druge žene čini još strašnjom.

U pozadinskom su dijelu jedini glagoli koji opisuju čin “וַאֲלֵהּ...וַתֵּלֵד” *rodila sam... I ona je rodila*. Površinski se doima da je opis vremena poroda druge žene nepotreban: »A trećega dana poslije moga porođaja rodi i ova žena.« Stvarna uloga i značenje ovog opisa bit će objašnjeno poslije.

Gramatički dodaci u njezinim riječima razjasnit će njezino tumačenje prijateljčina djela. Radi toga ćemo se morati poslužiti upravo sljedećom rečenicom u prijevodu IŠ:²¹

»I ustade ona usred noći, i uze, dok je spavala sluškinja tvoja, moje dijete s moje strane i stavi ga na svoja prsa. A svoje mrtvo dijete stavi na moja prsa« (1 Kr 3, 20; IŠ).

Njezin je argument da tužena nije bila pažljiva dok je svoje dijete stavljala na spavanje. Dok bi tužiteljica dijete stavljala pokraj sebe da ga ne bi slučajno povrijedila, tužena bi svoje dijete stavljala u naručje (חֵיק – područje između prsa i ruku u zagrljaju) te ga je tako ugušila. Otuda i argument: uzela je dijete koje je bilo pored mene i stavila ga, kako je običavala, u svoje naručje, a svoje mrtvo dijete stavila je na moja prsa, što nije bio moj običaj.

Moguće je da bi ova leksička specifičnost mogla razjasniti i opis vremena poroda. »A trećega dana poslije moga porođaja rodi i ova žena.« Možemo pret-

¹⁹ BT Makot (Vilne) 23b.

²⁰ U prijevodu KS: *Dopusti, gospodaru moj, i IŠ: S oprostjenjem, gospodaru moj!*, nije prevedeno u duhu koji bi dao do znanja da je riječ o jednoj vrsti zakletve, u smislu: *Života mi, moj Gospodaru!*; vidi još u: Post 23, 20; Post 44, 18; Izl 4, 10; Izl 4, 13; Br 12, 11; Suci 6, 13; Suci 13, 8; 1 Sam 1, 26.

²¹ IŠ je primijetio razliku između “אֶצֶל” – (s moje strane) i “חֵיקִי” (na moja prsa), dok u prijevodu KS-a nema te razlike.

postaviti da je žena željela reći: ovo je već treća noć koju sam provela spavajući uz svojega sina i ništa mu se nije dogodilo dok je ona, zbog svojeg lošeg običaja, već prve noći uzrokovala smrt svoga sina.

No, možemo li vjerovati njezinim riječima? Nemamo nikakvog dokaza jer: »Bile smo zajedno i nikoga stranog s nama; samo nas dvije u kući.« Moglo bi se reći da su njezine riječi odabrane i oblikovane kao da je sve to planirala ili bismo možda mogli reći da je njezina verzija događaja lingvistički vrlo loše obrađena jer se ponavlja te time ukazuje na svoj nizak društveni status. Ipak, sve nam to još ne dokazuje govori li ona istinu ili možda laže.

3.2. *Verzija tužene*

Tužena ne govori mnogo i ne iznosi svoju verziju zbivanja. Ona ne niječe argument da je nepažljivo ležala na svojem sinu i ne niječe tvrdnju da je zamijenila djecu. Uopće se ne bavi detaljima tvrdnji koje se protiv nje iznose. Kaže tek nekoliko riječi u svoju obranu: »Ne, nije tako. Moj je sin onaj živi, a tvoj je onaj koji je mrtav!«

Neki komentatori²² objašnjavaju da njezina kratka i oštra reakcije ukazuju na činjenicu da je ona lažna majka. Uopće se ne uzbuđuje i ne iznosi vlastitu verziju zbivanja, ignorira činjenice koje je njezina prijateljica iznijela pred sudcem. Tužena ugrubo ponavlja već ranije rečeno i svoju obranu završava tvrdnjom bez ikakvih argumenata: »Moj je sin onaj živi, a tvoj je onaj koji je mrtav!«

S druge strane, prema pravnoj metodologiji, njezin je pristup ispravan jer ona ništa ne mora dokazivati, teret dokazivanja na plećima je tužiteljice.

3.3. *Sudac sažima argumente obje strane*

Salomon ponavlja tvrdnje obiju stranaka: »Ova kaže: 'Ovaj živi moj je sin, a onaj mrtvi tvoj'; druga pak kaže: 'Nije, nego je tvoj sin mrtav, a moj je onaj živi.'« Zašto kralj ponavlja riječi koje je čuo? Mudraci su na temelju ovoga zaključili da sudac mora pred strankama u postupku ponoviti glavne tvrdnje, čime će im dokazati da je razumio njihove glavne argumente. Time im sudac omogućava da ga isprave ako je pogriješio. Majmonid piše:

»Sudac mora poslušati argumente stranaka i ponoviti njihove tvrdnje, kako je vidljivo iz 1 Kraljeva 3, 23, gdje stoji: 'A kralj onda progovori: Ova kaže: Ovaj živi moj je sin, a onaj mrtvi tvoj; druga pak kaže: Nije, nego je tvoj sin mrtav, a moj je onaj živi.'«²³

²² Yehuda Kiel, *Daat Mikra*, Jeruzalem, 1999, o 1 Kr 3, 11.

²³ Majmonid u *Mišne Tora*, (MT), hilhot Sanhedrin 21,9, Jeruzalem, 1974. (reprint varšavskog izdanja iz 1881.); Jad Ha-Hazaka = Mišne Tora; vidi još u *Jeruzalemski Talmud*, Venecija, 1523., Sanhedrin poglavlje 3, halaha 8, 21b; s heb. prev. A. D. i K. D.

3.4. Presuda

Presuda je podijeljena u dva dijela: *prvi dio* – navodna presuda; *drugi dio* – konačna i prava presuda.

3.4.1. Navodna presuda

Kralj traži da mu se donese mač. Odmah možemo zamisliti tišinu, strah i napetost koja dominira sudom dok svi sa znatiželjom čekaju da mač stigne. Redak 24 stvara napetost koja odgađa kraljeve riječi, nama neshvatljive. Nakana je Biblije navesti nas da osjetimo strah i paniku, da postavimo sebi ista pitanja koja su sebi postavljale majke: Čemu mač? Zašto? Dolaskom mača, kralj naredi: »Rasijecite živo dijete nadvoje i dajte polovinu jednoj, a polovinu drugoj« (1 Kr 3, 25; KS). Strah ne prestaje nego postaje još jači, strašniji! Ljudi su možda pomislili da kralj, zbog svoje nježne dobi, ne shvaća što govori. Biblija je mogla reći: »Donesite mi mač i rasijecite živo dijete nadvoje«, ali, umjesto toga, kraljeve riječi podijeljene su u dva dijela. Zašto? Razloge za to objasniti ćemo u nastavku teksta.

3.4.2. Reakcija ženâ – stranaka u postupku

»²⁶Tada ženu, majku živog djeteta, zabolje srce za sinom i povika ona kralju: 'Ah, gospodaru! Neka se njoj dade dijete, samo ga nemojte ubijati!' A ona druga govoraše: 'Neka ne bude ni meni ni tebi: rasijecite ga!«

Prava majka odgovorila je brzo i odmah rekla: »Ah, gospodaru! Neka se njoj dade dijete, samo ga nemojte ubijati!« Ovaj redak otkriva nekoliko stvari: Majčinu uzrujanost – žena se izbezumljeno naizmjenice obraćala kralju אדוני (אדוני), što je pisano jedninom na hebrejskom jeziku, i slugama אֵל תַּמִּיתָהוּ (אֵל תַּמִּיתָהוּ), što je pisano u obliku množine.²⁴ Svi možemo osjetiti napetost između želje da ostane uljudna, kako je to nužno pred kraljem, i panike pred podignutim mačem kraljevih slugu koji drže dijete.

Kao drugo, majka ne ponavlja kraljeve riječi doslovno, ona ne kaže »nemojte rasjeci živo dijete« nego »nemojte ubijati«. Ova izmjena ukazuje na njezino shvaćanje kraljeve odluke, dijete se neće dijeliti nego ubiti. Stvarno značenje kraljeve naredbe duboko ulazi u njezinu svijest i potresa je.

U svojoj mudrosti, kralj je svoje riječi podijelio na dva dijela. Da je te riječi izrekao u jednoj rečenici, žene ne bi stajale u sjeni prijetećeg mača. Umjesto toga, imale bi vremena razmisliti o riječima i promisliti kako bi na njih trebale odgovoriti. Kralj je želio spontanu i prirodnu reakciju iz srca, a ne iz glave. Želio

²⁴ Za razliku od hrvatskog i drugih europskih jezika, u hebrejskom nije uobičajeno koristiti oblik množine za jednu osobu u znak poštovanja. Stoga su prijevodi i KS-a i IŠ-a izgubili ovu specifičnost. Cijeli je tekst preveden u množini pa se čini da majka razgovara samo s kraljem.

ih je dovesti do trenutka istine kada nema razmišljanja, nego se reagira srcem. To je Salomonova mudrost.

Dok je stvarna majka silazila s uma od panike, lažna je majka rekla: »Neka ne bude ni meni ni tebi: rasijecite ga!« Što se nje tiče, svađa s prijateljicom nadilazi život djeteta. Mač koji prijeti djetetovu životu ne zaustavlja njezinu mržnju i zavist prema prijateljici. Ona se ne obraća kralju nego nastavlja već postojeću prepirku s prijateljicom! To pokazuje da nije uistinu pristojna kao što se pokušava prikazati na početku svojeg govora: »Dopusti, gospodaru moj!«

Osim toga, ona se obraća kraljevim slugama (»Rasijecite ga!«) i potiče ih da što brže izvrše kraljevu zapovijed. Iako shvaća da dijete nitko neće imati ako ga rasijeku, čini se da joj je najvažnije da ga ni prijateljica nema.

Tri osobe su opisale djelovanje mača, svaka iz svoje perspektive: Kralj – presijecanje djeteta na dva dijela – pravedna raspodjela. Prava majka – ubijanje živog djeteta. Lažna majka – prestajanje postojanja kontroverznog objekta. Konačno, zanimljivo je zamijetiti niz riječi u verziji na hebrejskom jeziku koje je svaka majka koristila i na koga su se te riječi odnosile:

Prava majka – dvije riječi razmišljanja koje je posvetila kralju: אָדְנֵי בְּי אֲדֹנָי te osam riječi posvećeno je djetetu u rukama kraljevih slugu: הַיְלֹדֵד חַהֲי, וְהָמַת אֶל תְּמִיחָהּוּ אָדְנֵי תִנּוּ לָהּ אֶת.

dok lažna majka – niti riječi nije rekla kralju; jednu riječ uputila je kraljevim slugama: גָּזְרוּ – protiv djeteta; šest riječi izrekla je protiv svoje prijateljice: לֹא יִהְיֶה גַם לִי גַם לָךְ. Ovo pokazuje što se nalazilo u srcu svake od njih.

3.4.3. Konačna i prava presuda

Čim su kralj i okupljeni ljudi čuli reakcije dviju majki, kralj je naložio da se dijete preda onoj majci koja je imala milosti prema djetetovu životu.

4. Mudrost Salomonova – je li to doista tako?

Osim divljenja Salomonovoj snalažljivosti, njegovo je ponašanje pobudilo i kritiku te popriličan broj pitanja. Sljedeći Midraš vrlo negativno govori o Salomonovoj mudrosti:

»Judah b. Ilai izjavio je: 'Da sam bio prisutan [kada je Salomon objavio svoju presudu], oko vrata Salomona omotao bih uže [da bih ga zadavio]. Nije li dovoljno što je jedno dijete umrlo, on želi ubiti i drugo?!' (...) o tome je rekao: 'Jao tebi, zemljo, kad ti je kralj premlad.'« (Prop 10, 16; KS).²⁵

Rabin Jehuda ovdje govori o prvom dijelu presude, onom koji je prethodio shvaćanju da je Salomon ženi koja je lagala u stvari postavio stupicu. Josip je

²⁵ Kohelet Raba, Jeruzalem, reprint izdanja iz Vilnusa, 1878, 10,16; s heb. prev. A. D. i K. D.

sličnim riječima opisao reakciju ljudi na prvi dio presude: »Na to su se svi ljudi podsmjehivali kralju, govoreći da je tek mladić.«²⁶

Prvo se pitanje odnosi na temeljne postupke u vođenju suđenja: Sudac mora voditi suđenje po propisima i strogo, prema postojećim definiranim pravilima, bez trikova, zamki i kockanja. Biblija nam ništa ne govori o istraživanjima koje je Salomon proveo, nema nikakvog spomena temeljnih pravila kao što su: »Neka presuda počiva na iskazu dvojice ili trojice svjedoka« (Pnz 19, 15; KS); presuda se ne može temeljiti na procjeni²⁷ i mišljenjima; teret dokaza je na tužitelju.²⁸ Željeli bismo ukazati na to da je Salomon znao da bi, po zakonu, trebao slijediti pravilo – teret dokaza je na tužitelju – i odbaciti tužbu. Ipak, ovo je pitanje bilo toliko emotivno nabijeno da je bilo nužno pokazati pravdu, a ne samo slučaj formalno odbaciti.

Druga se kritika odnosi na Salomonove spekulacije: je li kralj Salomon previše riskirao kada se odlučio na ovakav postupak? Što bi učinio da su obje žene pokazale sućut prema djetetu te da su ga se obje odrekle kako bi mu spasile život? Mogli bismo pretpostaviti da će glavni cilj, ne samo biološke majke nego i njezine suparnice koja je željela dijete, biti održati dijete na životu.

Što bi kralj učinio da se pak niti jedna od žena nije oglasila nakon što je Salomon naredio da se podigne mač? Teško je shvatiti kako bi kralj razriješio problem dviju žena da su obje bile voljne prihvatiti smrt djeteta jer se nijedna ne bi htjela odreći svoga prava. Jer, usprkos prirodnom nagonu svih žena, u Bibliji smo se već susretali s majkama koje su se iz raznih razloga odrekle svoje djece.²⁹ Kako je kralj mogao odabrati ovakav opasan put, slijepu ulicu iz koje potencijalno nije bilo izlaza?

Jasno je da Salomon nikada ne bi dopustio da se njegova »presuda« provede u djelo. To znači da bi se predomislio i donio drugu presudu, no takav postupak nije ispravan. Sudac ne može promijeniti mišljenje i reći: Predomislio sam se. Možda baš zato Talmud kaže:

»R. Eleazar je rekao: Duh Sveti pokazao se na tri mjesta: na suđenju u Šehemu,³⁰ na sudu Samuela iz Rame i na Salomonovu suđenju. (...) 'Na Salomonovu suđenju' – kako je rečeno: 'Onda progovori kralj i reče: 'Dajte dijete prvoj, nipošto ga ne ubijajte! Ona mu je majka.' (1 Kr 3, 27; KS): 'Ona mu je majka'; otkuda je to znao [sa sigurnošću]? Možda se ponašala lukavo? [Ali] upravo je božanski glas rekao: 'Ona mu je majka.'«³¹

²⁶ Josephus FLAVIUS, *Antiquities of the Jews*, 3. izd. Šalit, Jeruzalem, 8. knj., 2. pogl., 2. odjeljak; s heb. prev. A. D. i K. D.

²⁷ BT Joma (Steinsaltz) 83a.

²⁸ Vidi: Mišna Bikurim (Jeruzalem, Eliner, 1987) 2,10: Tosefta Sota, Lieberman, New York, 1965-1988, 13,10: BT Baba Kama (Vilne) 6b.

²⁹ Vidi: Tuž 4, 10; KS.

³⁰ Vidi Raši o Šemovi šatori (na Post 26-27), vidi i prijevod Jonatana, Wertheimer, Jeruzalem, 1997, u Post 14, 18.

³¹ BT Makot (Vilne) 23b; s aram. prev. K. D.

Drugim riječima, Salomonovu presudu potvrdilo je samo Nebo.

Treće, pitanje bi li bilo nerazumno pretpostaviti da se biološka majka toliko šokirala da je smetena rekla: »Rasijeci!« Možda joj se pomračio um? Možda je patila od poslijeporođajne depresije?

Činjenica da je jedna žena imala sućuti prema djetetu, a da je druga bila pripravna gledati djetetovo pogubljenje, dovela je Salomona do njegova zaključka, ali, pravno gledano, nije dokazan do kraja. Možda je najmudriji od svih ljudi naprečac donio pravnu odluku?

Usprkos uspjehu psihološkog eksperimenta, Salomon nije samo iznio presudu. Nakon što je odlučio živog dječaka dodijeliti njegovoj majci, također je istaknuo i činjenicu: »Ona mu je majka!« Na temelju kojih i kakvih dokaza je kralj dopustio samome sebi donošenje takve presude? Činjenica da je jedna žena pokazala sućut prema djetetu, dok je druga bila spremna prema djetetu biti okrutna, nije forenzički dokaz, logičan, čak ni posredan, koji bi upućivao na to da je sućutna žena prava biološka majka djeteta. Nije li kralj Salomon naprečac donio presudu koja ne slijedi iz činjenica?

5. Salomon je znao koja je majka prava prije kušnje s mačem

U ovom ćemo pregledu nastojati pokazati da je Salomon odluku donio već prije kušnje s mačem. Ta je kušnja samo željela gledateljima pokazati da je presuda pravedna i ispravna. U nastavku ćemo to nastojati pokazati lingvističkom analizom izvornog hebrejskog teksta pripovijedanja.

Započnimo s pozadinom pripovijedanja, gdje nam se Biblija potrudila objasniti da su glavni likovi ustvari prostitutke, što objašnjava njihov zajednički život bez ikoga drugog kod kuće te također objašnjava rođenje djece bez muža. Dakle, to je detalj koji doprinosi razumijevanju situacije u kojoj ne postoje drugi svjedoci osim dviju žena. S druge strane, možda je taj detalj dodan kako bi se istaknulo da se prijateljstvo dviju prostitutki ne smije smatrati modelom iskrenoga prijateljstva zbog teškoga života kojim žive. Stoga ni njihova svjedočenja nisu vjerodostojna. To dodatno otežava situaciju.

5.1. Prvi dokaz

Pozadinu pripovijedanja iznosi prva žena. Ona u rukama drži mrtvo dijete te je stoga tužiteljica i otvara suđenje svojim tvrdnjama. Prema njezinoj tvrdnji, djeca su namjerno zamijenjena tijekom noći. Detaljno prepričava događaj o tome kako joj je druga žena ukrala dijete. Za razliku od govora prve žene, tvrdnja druge žene sastoji se od samo šest riječi³² i za njima odmah slijedi odgovor

³² U verziji na hebrejskom.

tužiteljice. Rasprava se nastavlja i poslije: »I tako se prepirahu pred kraljem« (1 Kr 3, 22; KS), ali Biblija nam ne govori ništa više o sadržaju njihove prepirke. Dakle, sve što moramo znati da bismo mogli shvatiti Salomonovu presudu nalazi se u samo šest redaka (17-22).

Doista, ako pažljivo razmotrimo tvrdnje tužiteljice, vidjet ćemo njezine argumente:

U 18. retku ona kaže: »Bile smo zajedno i nikoga stranog s nama; samo nas dvije u kući.« Prema njezinu svjedočenju, jedini način na koji je mogla saznati što se zbilo bilo je ono što je vidjela ili čula od druge žene. U redcima 19 i 20 ona nastavlja:

»I umrije dijete ovoj ženi u noći, jer je ona bila legla na njega. I ustade ona usred noći, i uze, dok je spavala sluškinja tvoja, moje dijete s moje strane i stavi ga na svoja prsa. A svoje mrtvo dijete stavi na moja prsa.«

Suočeni smo s dva pitanja: ako je žena u to vrijeme spavala, a nije bilo nikoga u kući s njima, otkuda zna da je dijete zamijenjeno te kako zna da se dijete ugušilo jer je majka slučajno legla na njega? Možda je dijete umrlo zbog sindroma iznenadne dojenačke smrti ili od kašlja koji nije moglo zaustaviti ili ga je možda ugrizla zmija? Možda je dijete bilo bolesno? To sigurno nije čula od druge žene koja je nijekala da je njezino dijete mrtvo. Tužiteljica, koja drugu ženu krivi za smrt vlastitoga djeteta na temelju špekulacija o kriminalnom nemaru, šteti vlastitoj vjerodostojnosti.

Također, u retku 21 verzije na hebrejskom,³³ tužiteljica ponavlja riječ "בבוקר" = ujutro, što je nepotrebno ponavljanje. Ovo nepotrebno ponavljanje pokazuje strah koji je uništio tužiteljčinu priču.

Na temelju navedenoga, možemo pretpostaviti da je dijete koje je umrlo bilo sin tužiteljice, žene koja pripovijeda priču. Smrt je vjerojatno bila uzrokovana gušenjem kada je majka, žena koja iznosi priču, slučajno u snu legla na dijete. U svakom slučaju, jezik same tužiteljice podriva njezinu vjerodostojnost i otkriva njezine laži.

Nema nikakve sumnje da je Salomon osjećao unutrašnju kontradikciju u riječima tužiteljice. Ipak, objema je dao priliku da nastave s iznošenjem svojih tvrdnji. Odmah je otkrio da druga žena nema alternativnu priču koja bi proturječila priči tužiteljice. Druga žena bila je sposobna reći samo da živi dječak pripada njoj, a mrtvi tužiteljici. Iz činjenice da nema drugu priču, očito bismo mogli zaključiti da je te noći čvrsto spavala. Njezina jedina tvrdnja jest da je upravo ona majka živog djeteta, iz čega proizlazi da mrtvo dijete pripada tužiteljici.

³³ Ovo je ponavljanje ispušteno u prijevodu KS: »A kad *ujutro* ustadoh da podojim svoga sina, gle: on mrtav! I kad sam pažljivije pogledala, razabrah: nije to moj sin koga sam ja rodila!«, dok je u prijevodu IŠ to dobilo drugo značenje: »Kad *ujutro* ustadoh, da podojim svoje dijete, a ono mrtvo. Kad se *razdani*, razgledala sam bolje, a to nije bilo moje dijete, što sam ga bila rodila.«

5.2. Drugi dokaz

Salomon je primijetio malu razliku u korištenim stilskim figurama, nijansu, ali izuzetno važnu u riječima tužiteljice i odgovoru tužene: Tužena je rekla: »Moj je sin onaj živi, a tvoj je onaj koji je mrtav!«, a tužiteljica je u istom retku izrekla: »Tvoj je sin onaj koji je mrtav, a moj je onaj koji živi!«

Druga je žena život stavila ispred smrti. Njezin prioritet bilo je živo dijete koje, kako je tvrdila, pripada njoj. Činjenica da mrtvo dijete pripada tužiteljici rezultat je njezine temeljne tvrdnje. S druge strane, tužiteljica započinje svoju izjavu pripisujući mrtvo dijete drugoj ženi. Njezin je prioritet želja da se odredi da mrtvo dijete pripada drugoj ženi. Tek kao rezultat njezine glavne želje, koja nema veze sa živim djetetom, proizlazi da živo dijete pripada njoj.

Jedna od ovih žena bila je pozitivno motivirana, njezine su misli bile u potpunosti usredotočene na njezina sina – onog živog, a riječi odgovora došle su kao reakcija na tragediju druge majke. U slučaju majke tužiteljice, njezina glavna briga bili su problemi druge žene: »Tvoj je sin onaj koji je mrtav!« Ona nije zahtijevala dijete druge žene iz ljubavi nego iz zavisti.³⁴ Stoga Malbim o tom kaže:

»Dobro je poznato lingvističko pravilo da čovjek uvijek započinje iznošenjem glavnog, a nastavlja sporednim. Prema toj logici, cilj žene kojoj je na jeziku prvo bilo: 'Sin koji živi je moj' – bio je imati živoga sina. Ona koja je prvo istaknula mrtvoga sina za glavni je cilj imala ustanoviti da je mrtvi sin ustvari sin njezine prijateljice, a ne da ima živoga sina.«³⁵

Kao što smo već rekli, Salomon je zamijetio ovu finu razliku. Kada je ponovio tvrdnje suprotstavljenih žena, rekao je (možda ponajviše za samoga sebe): »Ova kaže: 'Ovaj živi moj je sin, a onaj mrtvi tvoj'; druga pak kaže: 'Nije, nego je tvoj sin mrtav, a moj je onaj živi.'«

Salomon je također zamijetio da tužena na osobit, vrlo osoban način govori o točno određenom djetetu – onom živom. Stoga on svoje osjećaje iznosi dodajući riječima žene i riječ »ovaj«. Tužena u govoru pripovijeda s osjećajima o osobitom i dobro poznatom djetetu.

Salomon zna da riječi obiju žene svjedoče o tome što se zbivalo u njihovim dušama. Druga je žena zainteresirana za živo dijete. Za nju je život djeteta najvažniji i ona se tog života ni za koju cijenu neće odreći. Za razliku od nje, tužiteljica vidi pred sobom preminulo dijete i prvo se želi riješiti tog tereta. Sudbina života drugog djeteta za nju je pitanje od drugotnog značenja.

Sada, kad je kralj Salomon sazeo ove ljudske razlike, kao što Biblija izrije kom svjedoči, mogao je mirne savjesti i spokojnog srca započeti svoju veliku predstavu: »'Donesite mi mač!', naredi kralj.« Time je provocirao obje žene i

³⁴ Vidi Rabbi Yigal Ariel, *Mikdaš Meleh – Studies in the Book of Kings*, Hispin, 1994, 50.

³⁵ Malbim-Meir Leibush ben Yehiel Michel Wisser (1809.-1879.), *Malbim Komentar Bnei Brak*, 1990, 1 Kr 3, 28; s heb. prev. A. D. i K. D.

pretvarao se da je donio presudu koja je u stvari bila lažna kako bi svi u sudnici i izvan nje jasno mogli vidjeti pravu istinu. U predstavi Salomon nije riskirao, nego je ona bila pomno isplanirana i unaprijed je znao kakav će biti rezultat psihološkog eksperimenta koji je proveo.

5.3. Zašto nam sam tekst ne daje stvarnu pozadinu priče?

Ranije smo u tekstu pokušali pretpostaviti da time autor poziva čitatelja u sudnicu, ali, ironično, slušajući opis prošlih zbivanja kroz riječi jednog od likova, čitatelj ne može biti siguran govori li taj lik istinu ili ne.

Da je Biblija napisala pozadinsku priču i potkrijepila je svojim autoritetom, znali bismo da su se ovi događaji uistinu zbili, da je živo dijete zaista bilo ukradeno. No, ovako se možemo samo pouzdati u riječi prve žene koja nas uvjerava da ne laže. Tako Biblija zavarava čitatelja kojega se, s jedne strane poziva da sam prosudi, ali koji, s druge strane, to nikako ne može učiniti. Sve je to, naravno učinjeno s ciljem da nam se zorno prikaže ozbiljnost problema.

U svakom slučaju, čini se da nije jednostavno nastojanje da se odredi koja je od dviju žena stvarna majka na temelju analiza njihovih stavova i verzija pripovijesti. Neki komentatori vjeruju da je prava majka u stvari tužiteljica, dok su drugi zaključili da je to tužena.

Stoga možemo reći da je Salomonova presuda i nadalje izazov, ne samo za kralja nego i za znanstvenike i komentatore. Uistinu je teško vjerovati da je na temelju analize priče i likova moguće doći do jasnog zaključka koja od dviju žena govori istinu. Stoga je moguće da su mudraci bili u pravu kada su se pouzdali u »božanski glas« koji je pomogao kralju da odluči koja je od dviju žena prava majka.

Zaključak

Od početka teksta nastojali smo pokazati da je svrha Salomonova suđenja bila ukazati na veliku mudrost kralja Salomona, zbog koje ga je sav Izrael, bez iznimke, prihvatio za kralja. U članku smo pokušali dokazati da je Salomon već došao do zaključka prije negoli je primijenio test s mačem. Taj test nije bio kockanje s djetetovim životom nego trik čija je svrha bila dokazati gledateljima da je presuda poštena i pravična. To je prava Salomonova mudrost, mudrost koja je proizašla iz Božjeg obećanja Salomonu kod Gibeona. Može se reći da u sljedećoj analogiji Biblija jasno aludirala upravo na to: Nakon Salomonova sna u Gibeonu i nakon što je stajao ispred kovčega zavjeta Gospodnjega, Biblija kaže: »Potom se vrati natrag u Jeruzalem, *stupi pred* kovčeg zavjeta Gospodnjega« (1 Kr 3, 15; IŠ). A u našem pripovijedanju Biblija govori: »Tada dođoše dvije blud-

nice kralju i *stadoše preda nj*« (1 Kr 3, 16; KS). Ova nas analogija želi poučiti koji je izvor snage kralja Salomona, tj. da je, stojeći pred Bogom, Salomon od Boga primio mudrost. Riječ »pred« također se koristi i kao okvir za svaki dio pripovijedanja. U prvom dijelu: »Tada dođoše dvije bludnice kralju i stadoše *preda nj*« (1 Kr 3, 16; KS). U drugom dijelu: »I donesoše mač *pred* kralja« (1 Kr 3, 24; KS). Na kraju: »I poštovanje se imalo *pred* kraljem« (1 Kr 3, 28; IŠ).

Zakonodavci pravdu nastoje osigurati svojim zakonima, kao što se i sudovi uvijek trude dosegnuti istinu i pravdu. I jedni i drugi manevriraju između razjašnjenja činjenične istine i dostizanja pravne istine. Ove dvije istine ne moraju se nužno preklapati.

Salomonova težnja apsolutnoj pravdi u ovom slavnom slučaju uistinu je jedinstvena, utječe na sve koji se bave suđenjima. Ona je ideal, kako za zakonodavca, tako i za suca, koji se mora zadovoljiti trenutnim mogućnostima ostvarenja svojih želja za apsolutnom pravdom zbog teških uvjeta u kojima se u moderno vrijeme odvijaju suđenja. Izraelski sudac Moshe Silberg problem je sažeo u dobro poznatoj rečenici:

»Područja morala i prava dva su koncentrična kruga koja se samo djelomično preklapaju... ideal kojem težimo je da se ova dva kruga preklope potpuno, 'kao što se vodom pune mora' (Iz 11, 9).«³⁶

Budući da tužiteljica nije iznijela težinu dokaza, što je bila njezina zadaća, kralj se mogao riješiti svoje dužnosti suca. Stoga je kralj jednostavno mogao reći: »Žao mi je, ali nemaš nikakvih dokaza. Stoga, odbijam tvoj zahtjev.« Ali, umjesto toga, Salomon je želio izvršiti stvarnu pravdu. Da bi to učinio, trebao je mudar i lukav trik kojim će otkriti istinu i koji će ga potvrditi kao velikog suca i najmudrijeg čovjeka. Nije se zadovoljio formalnostima i tehnikalijama – pravnom pravdom niti određivanjem pravne istine. Salomon je želio saznati činjeničnu istinu.

³⁶ M. SILBERG, Kah Darko šel Talmud, Jeruzalem, 1964, 67; s heb. prev. A. D. i K. D.

Agnes Eva DaDon* – Kotel DaDon*

Solomon's judgment – linguistic analysis and interpretation (1 Kings 3, 16-28)

Summary

In this article the authors analyze the famous judgment of King Solomon from a linguistic point of view, focusing on the Hebrew language and grammar. The authors begin with a general introduction to the famous wisdom of King Solomon, followed by a summary of the judgment story and its structure. In their analysis, the authors are looking at words and their hidden intentions and meanings. They compare the Hebrew version with two of the most popular Croatian translations, that by Jure Kaštelan and Bonaventura Duda (Kršćanska sadašnjost) and the one by Ivan Šarić and find very important differences, which were omitted from the Croatian translations. This article is also trying to establish if King Solomon indeed acted wisely, coming to such a psychologically charged verdict. An important part of this work is the hypothesis that King Solomon knew who the real mother is before he gave his verdict and not only afterwards, and the authors bring several pieces of linguistic evidence to support this assumption. Finally, the authors ask why the Bible itself does not tell us the true backstory and tries to answer that question. In their work, the authors use many sources from the rabbinical literature since the Talmudic time through the Middle Ages until modern times. Much of this literature is translated into Croatian from Hebrew and Aramaic for the first time by the authors.

Key words: King Solomon, Judgment, plaintiff, woman, child, sword.

(na engl. prev. Kotel DaDon)

* Agnes E. DaDon, Lektor of Hebrew language, Chair for Judaic studies, Faculty of Philosophy, University of Zagreb; Address: Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: dadonagi@gmail.com.

** Kotel DaDon, PhD, Assistant Professor, head of Chair for Judaic studies, Faculty of Philosophy, University of Zagreb; Chief Rabbi, The Bet Israel Jewish Community of Croatia; Address: Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: kdadon@gmail.com.